

**DIMENSIUNEA ETIMOLOGICĂ ȘI SEMNIFICAȚIA TERMENULUI ART-
PEDAGOGIE**

Eugenia FOCA, lector universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, R. Moldova

Abstract: This article presents the scientific content of the term art pedagogy, which comprises their analyses and systematization in order to capture specific educational potential for optimal instructive- educational problems solving. The author specifies the subject field of art pedagogy, which is different art therapy and defines main concepts of art-pedagogy.

În societatea informațională, caracterizată printr-o dinamică accelerată a vieții și un flux neîntrerupt de mesaje depersonalizate, lipsite de sinceritate și profunzimea angajamentului existențial, arta are o importanță deosebită prin capacitatea ei de a influența în mod cuprinzător omul și de a-l umaniza. Paleta problemelor pedagogice ce pot fi rezolvate prin aplicarea elementelor artei este foarte largă. Astăzi, tot mai mulți profesioniști, care au ca specific relația „munca unui om asupra altui om” apelează cât se poate de des la potențialul specific artei.

Navigând pe internet suntem surprinși de nenumăratele inițiative de aplicare a artei în perimetrul școlar. Ilustrăm prin câteva exemple, din diferite țări, care evidențiază aplicarea artei în lucrul cu diferite categorii de copii. Astfel prezintă interes experiența prezentată de Asociația Americană pentru Progresul Științei (American Association for Advancement of Science – AAAS), care anual desfășoară un concurs „Dansul științific” (Dance Contest Science). Participanții sunt invitați să danseze constatările lor, să-și exprime lucrările științifice aplicând doar materiale plastice, muzică, efecte coloristice și de lumină. Cecetătorii străini consideră arta și creativitatea ca o componentă esențială a fiecărei discipline predate din învățământul preuniversitar. Astfel, noul proiect educațional „ArtinEd” (noua abordare a educației folosind artele) este un proiect educațional finanțat de Uniunea Europeană în vederea creării unei metodologii inovative care să stimuleze creativitatea în școli prin intermediul artelor, acest lucru reprezentând o componentă cheie a fiecărei discipline școlare. Autorii acestui program evidențiază necesitatea nevoii stringente a educației europene de a identifica o modalitate de utilizare a creativității în fiecare aspect a curriculei școlare, nu cu scopul reducerii sau utilizării artelor ca un instrument cheie de promovare a creativității, ci pentru a produce creativitatea prin intermediul expresiei artistice în cadrul fiecărei discipline școlare. Artele în cadrul acestui program joacă un rol fundamental în sprijinirea abilităților creative ale copiilor, exprimării de sine și abilităților de învățare; ele reprezintă un instrument necesar, mai ales când nu sunt considerate discipline de sine stătătoare, ci sunt integrate în programa școlară, de exemplu: dansul în matematică, desenul în istorie, muzica în cadrul limbilor moderne etc. La moment proiectul a fost susținut și testat în câteva țări: Turcia, Spania, Suedia, România, Italia, Marea Britanie [2, p. 299].

Un exemplu care vorbește despre nevoia educării prin artă este *Rețeaua Națională de Arte pentru Comunitate din România*, care a unificat viziunea dezvoltării domeniului tehnicilor de stimulare prin Arte combinate (stimularea dezvoltării copiilor folosind tehnici de lucru prin muzică, artă vizuală, dramă, mișcare și joc) [12].

Remarcăm și câteva experiențe ale aplicării artei în lucrul cu preșcolarii descrise în programele autorilor din spațiul rus. Programa “Album și culori”, Т. В. Калинина (2009)

valorifică funcția comunicativă a artei: desenul devine mijloc de comunicare cu sine „*Eu – eu altul*”, cu autorul lucrării „*Eu-autorul*” și cu cultura „*Eu-cultura*”. Autorii programelor muzicale pentru preșcolari și elevii claselor primare Т.Э.Тютюнникова (Muzica elementară), А.И. Буренина (Моzaic ritmic), Т.А.Рокитянская (Orice copil-muzician) recomandă sinteza diferitor genuri ale artei (muzică, poezie, dans, teatru) cu scopul creării situațiilor optime de auto-exprimare și improvizare în mediul educațional. Activitățile din cadrul programului se desfășoară sub forma comunicării creative, astfel copiii au posibilitatea să se exprime în limbajul imaginilor artistice [2, p. 300].

Desigur că în acest context intervine întrebarea: de ce a apărut această tendință, de a aplica arta în soluționarea problemelor din perimetrul educațional? În căutarea unui răspuns potrivit vom face referire la concepțiile referitoare la rolul artei în educație.

Astfel în numeroase maxime din diferite culturi, modele de ambient estetic, idei pedagogice se regăsesc componentele de referință ale art-pedagogiei. Spre exemplu, în culturile și civilizațiile Orientului Antic evidențiem preocupările de înfrumusețare a vieții cotidiene și de educație a copiilor prin științe și arte. În Grecia Antică, severa educație spartană nu se axa doar pe dezvoltarea forțelor fizice și aptitudinilor militare, dar și literatura, muzica, dansul contribuiau la întărirea forțelor sufletului. În “Republica” Platon aprecia rolul gimnasticii pentru corp și al muzicii pentru suflet. Evidențiem că în școlile de chitariști, în temeiul idealului *kalokagathiei* (educației pentru bine și pentru frumos) se practica învățarea dansului, muzicii instrumentale, a celei vocale individuale și corale. Crearea prin teatre, temple, complexe sculpturale, literatură a climatului paideutic denumit *euritmia*, favoriza o educație armonioasă a tinerilor.

În Evul Mediu sunt prețuite literatura lirică, pictura cu subiecte laice și religioase, muzica sacră, educația avînd un caracter preponderent umanist. Mișcarea umanistă reșează omul în central preocupărilor culturale în perioada Renașterii, astfel nucleul educației îl reprezintă studiul “umanităților”, a științelor și a artelor despre om. Prezentăm câteva elemente de referință în aplicarea artei în educație în viziunea pedagogilor clasici.

În concepția pedagogului ceh Jan Amos Comenius [1] „Omul dacă vrea să fie om, trebuie să se cultive prin științe, limbi și arte”, iar „elevii trebuie să fie conduși la culmea științelor, fără greutate, dezgust, țipete și bătăi, ci sub formă de joc și glumă”. În lucrările sale autorul menționează metodele care se aplică diferențiat pentru științe, limbi și arte, prezentarea modelului și exercițiului fiind cele mai eficiente în domeniul artei. În capitolul XXI, *Metoda artelor* pedagogul subliniază „trebuie să căutăm cu grijă calea pe care poate fi condus cu ușurință tineretul la utilizarea practică a lucrurilor, așa cum le cuprind artele. Cunoașterea devine

proprietatea elevului atunci cînd acesta cercetează, recunoaște și prin „întrecere” și imitație învață să realizeze ceva asemănător” [1, p. 100].

Jean-Jacques Rousseau aduce în discuție libertatea copilului, aceasta fiind susținută de o educație ce ține seama de natura copilului și stimularea facultăților, în special prin dans și desen. Johann Heinrich Pestalozzi subliniază rolul desenului în exersarea intuiției și gândirii „Executarea liniilor, unghiurilor și cercurilor, prețuirea nuanțelor, deprinderea de a citi contururile lucrurilor (forma) contribuie la dezvoltarea facultăților mentale și la ușurarea însușirii îndeletnicilor practice la un nivel elevat de instruire” [3, p. 56]. Friedrich Frobel recomandă aplicarea artei, cu rol esențial în educația omului (pentru trup și suflet), metodele propuse numindu-le „daruri”: jocul cu corpuri geometrice, jocul de mișcare, povestirea, cîntecul, poezia.

În secolul al XIX-lea, Rudolf Steiner (pedagog, artist, filosof, fondator al antroposofiei și pedagogiei Waldorf, euritmiei) introduce arta în terapie. La începutul sec.XX-lea Carol Gustav Jung (psiholog și psihiatru elvețian) și Sigmund Freud (fondator al școlii psihologice de psihoanaliză) demonstrează valoarea imaginilor (artei) în terapie.

În lucrările pedagogilor ruși K.D.Ușinski, L.N.Tolstoi constatăm rolul important al lecturii, povestirii, compunerii, desenului și cîntului la modelarea sufletului copiilor [3, p. 272]. Determinînd valoarea estetică și socială a artei, L.N.Tolstoi insistă ca în definiția precisă a acesteia „arta nu fie precăutată doar ca mijloc de plăcere, dar trebuie considerată ca o condiție esențială a existenței umane”[7, p. 154]. Acest punct de vedere al marelui pedagog și scriitor corespunde tradițiilor de gândire umaniste cu privire la necesitatea artei și culturii ca o sursă de umanitate și dezvoltare creativă. Ф.М.Достоевский a lansat fraza devenită apoi maximă: „Frumusețea va salva lumea (...), omul receptează frumusețea necondiționat...și poate în aceasta constă misterul creației artistice, ca imaginea frumosului creată de om să devină imediat un model (...). Trebuința de frumos și creație, ce-l întruchipează, sunt inseparabile de om, și fără aceasta posibil că omul nici nu ar dori să existe în această lume” [8, p. 178].

Din cele expuse, deducem că arta reprezintă o provocare procesului educațional, iar conceptul de art-pedagogie se armonizează cu perspective din diverse epoci și idei pedagogice.

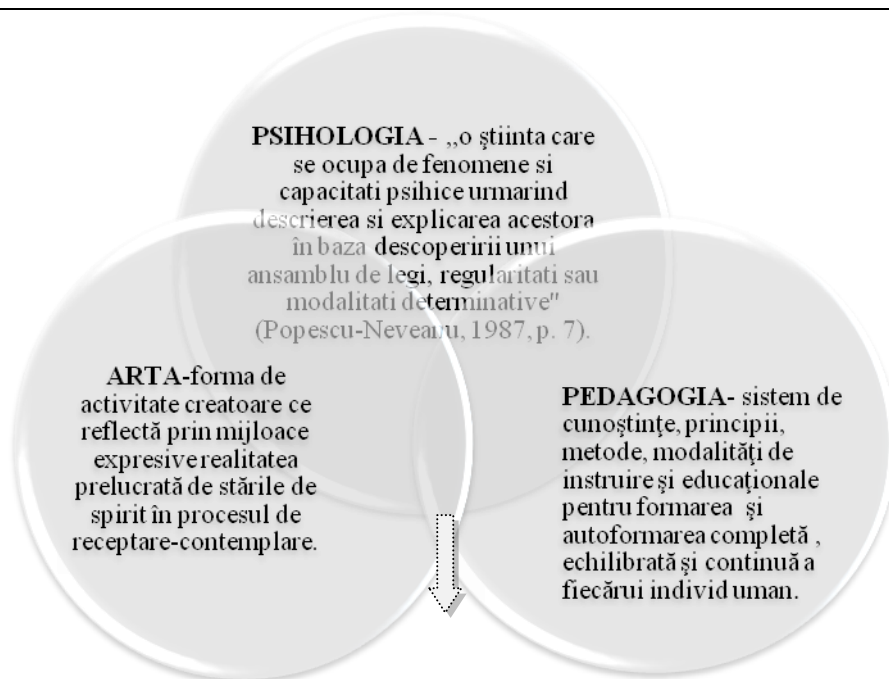
Epistemologia conceptului de *art-pedagogie* s-a constituit în baza ideilor, concepțiilor și cercetărilor care reliefează importanța aplicării artei pentru optimizarea procesului instructiv-educativ și integrarea socială a individului. Termenul art-pedagogie constituie o preocupare actuală a savanților ruși din domeniul pedagogiei, artei, psihologiei, sociologiei (В.П.Анисимов, Ю.С.Шевченко, Л.В.Крепица, Е.А.Медведева, И.Ю.Левченко, О.С.Булатова, А.С.Валеева, М.В.Гузева, А.Ю.Сметанина, Е.В.Таранова, Н.Ю.Шумакова, Н.Ю.Сергеева,

M.B.Катренко) din motiv că arta poate deveni cercetător al trăirilor psihice și le poate dezvălui în profunzime.

Publicațiile științifice raportate la termenul de „art-pedagogie” sunt relativ recente, constituindu-se în jurul anilor 90, în spațiul academic rus. Primele cercetări sunt ale autorilor Ю.С.Шевченко, Л.В.Крепица cu referire la termenii de „art-pedagogie și art-terapie”, aceștia fiind înglobați în termenul de psihoterapie [11]. Extinderea mai amplă a conceptului are loc mai târziu, când apare lucrarea cercetătorilor Е.А.Медведева, И.Ю.Левченко, „Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании” (2001). În viziunea autorilor menționați „art-pedagogia” reprezintă „sinteza domeniilor științifice, artă și pedagogie, care asigură dezvoltarea teoriei și practicii educaționale a procesului de corecție și recuperare prin intermediul artei a copiilor cu dizabilități de dezvoltare”[6].

Cercetările din spațiul rus în ultimele decenii s-au axat pe tendința de a fundamenta teoretic conceptul de art-pedagogie, demonstrându-i importanța pentru integrarea socială și optimizarea procesului de învățământ, iar preocupările actuale ale savanților, în acest domeniu, continuă să producă rezultate remarcabile. În cercetările autorilor ruși s-au înregistrat abordări ale conceptului de art-pedagogie pe anumite dimensiuni și impactului acesteia asupra diferitor categorii de subiecți educaționali: Таранова Е. В. (2003) – educația morală a preșcolarilor prin aplicarea mijloacelor art-pedagogice, Гузева М. В. (2004) – pregătirea profesională a viitorilor psihologi pentru educația patriotică a elevilor prin tehnologii artpedagogice, Шумакова Н. Ю. (2006) – artpedagogia ca sistem de umanizare a elevilor în domeniul educației fizice, Валеева Ж. С. (2007) – socializarea adolescenților prin strategii artpedagogice specifice educației non-formale, Сметанина А. Ю. (2008) – asigurarea artpedagogică a dezvoltării spiritual-morale a elevilor în condițiile învățământului complementar, Анисимов В.П. (2009) – arta și moralitatea: conceptualizarea obiectului artpedagogiei, Сергеева Н. Ю. (2010) – impactul artpedagogiei în pregătirea profesională a viitorilor pedagogi, Катренко М. В. (2011) – artpedagogia ca tehnologie creativă de dezvoltare a studenților la educația fizică [2, p. 302].

Din studiul semnificațiilor art-pedagogiei deducem că atât în domeniul educațional autohton, dar și în spațiul rus există încă dileme în legătură cu utilizarea conceptului respectiv. E cazul să facem o precizare: sintagmele „psihologia artei”, „pedagogia artei”, „art-terapie” nu sunt nici semantic, nici funcțional echivalente cu termenul *art-pedagogie*. Art-pedagogia are interferențe de conținuturi, obiective și metode din disciplinele *pedagogia*, *psihologia* și *arta*, cu scopul de a facilita starea de bine a copilului în mediul școlar.

ART-PEDAGOGIA – ramură a pedagogiei orientată spre dezvoltarea sferei sensibilității emoționale, ca produs integrativ al experienței individului, manifestat în cultura senzorială a personalității: echilibrului dintre receptivitatea emoțională și activism/inițiativă [5].

Examinarea comparată a literaturii de specialitate, И.Ю. Левченко, Н.Ю.Сергеева, Л.Д. Лебедева, Е.А. Медведева, ne-a determinat să constatăm elementele tangențiale și diferențiale ale conceptelor „art-pedagogie” și „art-terapie” (cele mai des confundate), în plan semantic și practic:

Art-terapie	Tangențe	Art-pedagogia
<ul style="list-style-type: none"> • ambele „conectează” omul la activitatea artistico-creativă; • stabilesc o relație specială „om – artă”, în care omul își regăsește „libertatea”; • au un instrumentar identic (mijloacele de exprimare artistică); • realizează o influență benefică asupra personalității în dezvoltare; • nu se pune accent pe aspectele estetice sau de evaluare medicală/pedagogică a imaginii / obiectului creat. • termenii „art-terapie” și „art-pedagogie” au prima parte comună „art”- ceea ce semnifică „arta”, partea a doua reprezintă diferențele: <i>terapia</i> - direcție în medicină, cu acțiune de tratament; <i>pedagogia</i> – știința despre instruire, educație și dezvoltare [10]. 		

Art-terapia	Diferențe	Art-pedagogia
<ul style="list-style-type: none"> • domeniul de sinteză al artei, medicinei și psihologiei; 		<ul style="list-style-type: none"> • domeniul de sinteză al artei, pedagogiei și psihologiei;
<ul style="list-style-type: none"> • se realizează în practica corectivă, la bază fiind aspectele psihologiei analitice, determinate de potențialul terapeutic și corectiv al activității artistice; 		<ul style="list-style-type: none"> • se realizează „în baza abordărilor teoretico-metodice ale pedagogiei, axate pe aplicarea artei ca mijloc de educație și orientare/susținere pedagogică a „actorilor” implicați în procesul educațional (copii, adolescenți, profesori, părinți), altfel zis, îmbinarea noilor achiziții personale și determinarea intențiilor individual-valorice”[10, p. 39].
<ul style="list-style-type: none"> • scopul major al art-terapiei este studierea stării psihice interne a pacientului, armonizarea „lumii interne” și restabilirea capacității de a găsi calea optimă de rezolvare a situațiilor, a echilibrului vieții ”interne și externe”[10, p. 40]. 		<ul style="list-style-type: none"> • scopul principal al art-pedagogiei este facilitarea rezolvării optime a problemelor educaționale cu care se confruntă profesorii, părinții, elevii.
<ul style="list-style-type: none"> • actualizează dezvoltarea și schimbarea personală; este adresată „la aceea ce are deja” persoana – problemele de moment. 		<ul style="list-style-type: none"> • art-pedagogia activează procesul educațional și e orientată “la ceea ce e lipsă la moment” în persoană, dar în perspectivă va fi format, deci se accentuează sfera de posibilități pozitive ale omului.
<ul style="list-style-type: none"> • e practică de art-terapeut, care beneficiază de o pregătire profesională corespunzătoare. 		<ul style="list-style-type: none"> • este adresată atât pedagogilor, cât și tuturor celor care sunt implicați în educația copiilor: educatori, părinți.

„Teritoriul comun” al acestor discipline, identificat astăzi în terminologia pedagogică ca nou domeniu, *art-pedagogia*, ne oferă posibilitatea să avansăm punctul de vedere potrivit căruia arta nu este îndreptată spre estetica produsului final, ci asupra procesului de confruntare a omului cu sine și cu mediul. Art-pedagogia urmărește să activeze resursele creative existente în copil, astfel să surmonteze dificultățile vieții școlare, îndreptînd copilul să se conecteze cu sine însăși, să dezvolte capacitatea de comunicare și relaționare. Evidențiem că strategiile de lucru sunt

preluate din artele plastice, muzică, dans, mișcare, teatru etc., dar nu cu scopul de a produce artă și nici de a dobândi deprinderi de tehnici creative, ci pentru a trăi emoții estetice, care alături de cele cognitive și morale, pot contribui la depășirea diverselor probleme școlare.

În literatura de specialitate [7, 8, 9, 10] se atestă următoarele avantaje ale art-pedagogiei:

- creează o atmosferă pozitivă, plăcută, cu interacțiuni pozitive și constructive, în care fiecare membru are sentimentul de apartenență;
- se dezvoltă competențele lingvistice de a exprima sentimentele, ideile și experiențele lor;
- elevii au posibilitatea de a alege activități proprii, inițiativa le aparține, sunt implicați în activități practice și creative;
- au mai multe experiențe pozitive în cadrul activităților de muzică, dans, mișcare, desen, pictură, modelaj, teatru, arte vizuale;
- se simt relaxați și totodată concentrați pe procesul de învățare;
- lucrează în echipă, se simt recunoscuți de pedagogi și de colegi;
- se simt competenți și în siguranță;
- pot integra semnificativ experiențele lor și le pot reprezenta;
- dezvoltă apreciere pentru arte: *muzică, dans, mișcare, desen, pictură, modelaj, teatru, arte vizuale etc.*;
- dezvoltă abilități de rezolvare a problemelor și exprimare verbal și non-verbală a sentimentelor lor;
- se simt încurajați să împărtășească liber gândurile și ideile cu alții;
- au mai puțină frică să încerce lucruri și mai multă bucurie în procesul de învățare.

Esența art-pedagogiei, după cum evidențiază cercetătoarea H.Ю.Сепреева [9], poate fi înțeleasă prin precizarea conceptelor: *activitatea art-pedagogică* - ansamblu de acțiuni profesional - pedagogice proiectate la nivelul unor finalități, care se realizează prin intermediul artei; *strategii art-pedagogice* – sistem complex și coerent de metode, mijloace și procedee ce au legătură cu domeniul artei; modalitate de descoperire lumii și a a omului pe sine prin integrarea cu finalitățile educative (lucrările de artă, produsele activității elevilor, imaginea artistică, activitatea creativ-artistică, planificată sau spontană, a actorilor procesului de învățămînt); *mediul art-pedagogic* - componenta procesului de învățămînt organizată în corespundere cu scopurile și principiile activității art-pedagogice; *relația art-pedagogică* - integritatea legăturilor specifice, ce apar în sistemul constructiv – dezvoltativ „pedagog - conținut al procesului de învățămînt – strategii educaționale – elev”; *proces art-pedagogic* - proces pedagogic în care componenta de bază se consideră aplicarea strategiilor art-pedagogice cu scopul rezolvării

sarcinilor pedagogice și realizării finalităților educaționale; *principiile activității art-pedagogice* – norme cu valoare strategică și operațională care circumscriu specificul relației art-pedagogice dintre actorii procesului de învățământ; *situația art-pedagogică* – contextul în care se desfășoară activitatea art-pedagogică, modalitățile de proiectare și realizare a conținutului educației; ansamblu de circumstanțe, evenimentele și corelarea relației art-pedagogice-activitate-mediul art-pedagogic.

În concluzie, evidențiem că art-pedagogia reprezintă o nouă perspectivă pentru domeniul educațional și în special pentru prevenirea și soluționarea unor probleme educaționale actuale școlii moderne. Aplicarea strategiilor art-pedagogice va crea un mediu relațional eficient pentru realizarea activității pedagogice, astfel sporind eficiența procesului instructiv-educativ.

Referințe bibliografice:

1. COMENIUS, J.A. *Didactica magna*, traducere de Iosif Antohi. București:EDP, 1970.
2. FOCA, E. Evolution of the concept of „art-pedagogy” In: *Review of artistic education, no.9-10*, Artes Publishing House, Iași, România, 2015, pag. 299-303. ISSN 2069-7554
3. MACAVEI, E. *Pedagogie. Teoria educației*. București: Aramis, 2002. ISBN 973-8294-00-2
4. PESTALOZZI, J.,H. *Cum își învață Gertruda copiii*, traducere de Victoria C.Petrescu. București:EDP, 1977.
5. АНИСИМОВ, В.П. Искусство и нравственность: к проблеме определения предмета арт-педагогика. В: *Современные проблемы науки и образования*, 2009, №2 С.7-9. Disponibil: www.science-education.ru/29-1046 vizitat (20.09.15)
6. МЕДВЕДЕВА, Е. А. и др. *Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании*. Москва: Изд.Центр «Академия», 2001. 248 с.
7. *Искусство и педагогика. Из культурного наследия России XIX-XX вв.* Хрестоматия /Сост. М.А.Верб.– СПб: Образование, 1995. 229 с.
8. ОСТРОВСКИЙ, О. Б. *История художественной культуры Санкт-Петербурга (1703-1796)*. Курс лекций. СПб: Изд-во РГПУ им.А.И.Герцен, 2000. 399 с.
9. СЕРГЕЕВА, Н. Ю. *Арт-педагогическое сопровождение профессиональной подготовки будущего учителя*. Чебоксары, 2010.
10. ТАРАНОВА, Е. В. *Анализ термина «артпедагогика» в понятийном поле педагогических и арт-терапевтических категорий*. Electronic scientific journal «Pedagogy and psychology». ISSN 2304-3288, Release 1. Volume 2/ May 2012, pag.10.
11. ШЕВЧЕНКО, Ю. С.; КРЕПИЦА, А. В. *Принципы арттерапии и артпедагогика в работе с детьми и подростками: метод. пособие*. Балашов, 1998.
12. www.impreuna.arts.ro (vizitat 10.09.2015)